

Maj:ts prövning. Någon överarbetning av laförslaget i dess helhet torde ej vara verkställd eller ens påbörjad. Däremot har man efter år 1925 slagit in på de partiella reformernas väg. Sålunda utfärdades den 16 april 1930 en kungörelse angående villkor för behörighet till organist- och kantors-(kyrkosångar-)befattningar. Ett ytterligare steg har tagits genom framläggandet av det förslag till lag med vissa bestämmelser angående boställen för klockare och organister, som utskottet i sitt betänkande nr 2 förordat till antagande.

Utskottet delar motionärernas uppfattning, att bestämmelserna om kyrkomusikernas ställning icke äro tillfredsställande. Även 1921 års första lagutskott har medgivit, att de nuvarande stadgandena i ämnet äro behäftade med vissa brister. Kyrkolagsutskottet kan ansluta sig till motionärernas yrkanden i vad de avse återupptagande och fortsatt bedrivande av reformarbetet. Utskottet ifrågasätter emellertid, huruvida det lämpligaste förfarings sättet är att upptaga den år 1921 fallna frågan om en lagstiftning, som överspänner hela kyrkomusikerinstitutionen, och att därvid anknyta till 1920 års förslag. Utskottet håller i stället före, att det vore lämpligare att fortsätta på den redan beträdda vägen med partiella reformer.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att kyrkomötet i anledning av förevarande motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om fortsatt utredning rörande kyrkomusikernas ställning, ävensom om framläggande av de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Härtill må ytterligare erinras om att kyrkomötet biföll herrar Auléns och Thörns motion om sådan ändring i lagen av 1894 om val av organist, att besvär över förslaget skall kunna anföras icke såsom nu efter utan i stället före valet samt att val alltså, där besvär anförts, icke må hållas förrän utslaget vunnit laga kraft.

Recensioner.

Liturgi.

Den allmänna Bönboken (The Book of Common Prayer på svenska, översatt av G. Hammar-sköld. — The New York Bible and Common Prayer Book Society, 1914.

År 1922 ingingo svenska och engelska kyrkan nattvardsgemenskap. Denna förbindelse är ett uttryck för de båda kyrkornas inresläktskap och gemensamma

historia. Även om man icke såsom Dr. G. Hammar-sköld kan säga att »the English Church is the real mother of the Church of Sweden», så måste dock medgivas att engelsk mission varit verksam i vårt land och kraftigt bidragit till grundläggningen av Kyrkan i Sverige.

I Nordamerikas Förenta stater möttes de två kyrkorna på nytt och även här uppdagade man rätt tidigt den inre släktskapen. Redan under kolonialtiden, på

1850-talet, knötös förbindelser mellan svenska och engelska kyrkomän. En svensk, Gustaf Unonius, orderades av engelsk-amerikanska biskopen Kemper för kyrklig verksamhet bland svenskarna vid Pine Lake, Wisconsin och flyttade sedermera till Chicago, där han organiserade St. Ansgariusförsamlingen, en svensk församling i engelska kyrkan. Till denna församling var det ju Jenny Lind skänkte dyrbara nattvardskärl och 1000 dollars. Men framförallt är det biskop Whipple, som nu arbetar för en närmare anknytning för svenskarna till Episkopalkyrkan (eng. Kyrkan i Am.). Han tänkte sig, att de svenska församlingarna skulle underordna sig Episkopalkyrkans administrativa förordningar men i övrigt hålla fast vid svenska Kyrkans lära och gudstjänstordning.

Den man, som i senare tid verkat för svenskarnas anknytning till Episkopalkyrkan är ovan nämnde Dr. J. G. Hammar-sköld, som år 1888 orderades till pastor och 1920 till prost för »the scandinavian Association of the Protestant Episkopal Church». Denna förening är som namnet säger skandinavisk, således har utom svenskar även danskar och norrmän anslutit sig till engelska kyrkan i Förenta staterna. Som ett ekumeniskt uttryck har ett svenskt kapell, St. Ansgarius, invigts i den väldiga katedral, St. John the Divine, som sedan många år tillbaka är under uppförande i New York.

För att göra de svensktalande bekanta med Episkopalkyrkans gudstjänstordning fick Dr. Hammar-sköld i uppdrag att till svenska språket översätta the Book of Common Prayer, sådan som den i något modifierad form föreligger i Förenta staterna med bl. a. bön för president och kongress. Och vid den protestantiskt biskopliga kyrkans Generalconvention, som hölls i New York under oktober månad 1913 framlades och godkändes översättningen. Här ser man, att den apostoliska och nicenska trosbekännelsen återgives

med samma ordalag, som de hava i svenska kyrkans symboliska böcker. Vid översättningen av Psaltaren har följts normalupplagan av år 1903 med någon ändring av versindelningarna. Övriga böner och antionier synes vara väl översatta och lämpa sig utmärkt för liturgiskt bruk.

I Episkopalkyrkans årsbok 1931, »The living Church annual» nämnes att en översättning av Prayerboken förberedes till italienska och franska och att den redan är översatt till tyska, spanska, kinesiska, japanska, portugisiska, polska och ungerska språken, och det synes som om engelska kyrkans utmärkta bönbok håller på att bli verkligt »common» och enligt förordet till svenska upplagan bli va ett medel att främja »Andens enhet genom fridens band».

Paul R. Söderlind.

Gregorianska sångens teori.

P. Dominicus Johner: Kleine Choral-schule. Dritte, erweiterte Auflage, Regensburg, Pustet, 1932. 202 sidor. Häftad RM. 2:20.

Likasom de äldre svenska prästerna i allmänhet torde hava hämtat den kunskap i gregoriansk sång, som de till äventyrs haft, ur Haberls »Magister choralis» (12. uppl. 1900), ett för sin tid förvisso gediget arbete, så torde för en yngre generation Johners »Neue Schule des gregorianischen Choralgesanges» hava blivit den vanliga förmedlaren av kännedom rörande den gregorianska sången. Och nekas kan svårligen, att en bättre handledning än Johners får man leta efter. Innehållsrik, instruktiv, lättfattlig, överskådligt uppställd, skriven av en man, som icke blott i grunden känner sitt ämne utan ock äger rik pedagogisk erfarenhet och som därför vet icke blott, vad han bör meddela, utan ock, huru detta skall meddelas för att han skall bli förstådd — se där något av vad som utan överdrift kan sägas om denna koral-skola.

Om den likväl synts en och annan avskräckande, så torde det uteslutande hava varit genom mängden av det medtagna materialet, vilket för en protestantisk nybörjare kanske varit onödigt rikligt tilltaget. För den, som skulle finna *Neue Schule* alltför vidlyftig, föreligger sedan en del år tillbaka ett sammandrag, »Kleine Choralschule», som nu efter att någon tid hava varit utsålt föreligger i en tredje, överarbetad upplaga. Under det att den egentliga framställningen i *Neue Schule* (5:e uppl.) upptager c:a 300 sidor, upptager den i *Kleine Schule* endast c:a 135. (De övriga sidorna innehålla delvis mycket värdefulla bihang.) Neds kärningen är sålunda betydlig. Främst har den givetvis gått ut över sådana partier, som i *Neue Schule* behandlades i del II, t. ex. koralens och notskriftens historia, koralens konstvärde, formläran och orgelackompagnemanget. Trots sitt starkt begränsade omfång måste den Johnerska boken även i denna förminskade gestalt tillerkännas samma egenskaper, som nyss angåvos såsom betecknande för den större upplagan. Johners »*Kleine Schule*» kan därför på det varmaste rekommenderas åt envar, som vill skaffa sig elementär kunskap i den gregorianska sången.

Knut Peters.

Orgelkoralens historia.

Fritz Dietrich: Geschichte des deutschen Orgelchorals im 17. Jahrhundert. Bärenreiter-Verlag. Kassel. 1932. Mk 7:50. Nothäftet ensamt Mk 2:40.

Den som vill lära känna de tyska evangeliska koralernas utveckling under 17:de århundradet kan här i Dr. Dietrichs arbete, som utgivits av Henrich Bessler, få en synnerligen ingående kännedom i ämnet. Författaren har i sin inledning försökt utfylla de luckor vi förut haft mellan Buchner och Prätorius och i all korthet påvisa orgelkonstens utveckling från

1440—1610, vilken tid förut till följd av dessa luckor blott styvmoderligt behandlats.

Dr. Dietrich har indelat 1600-talet i tre olika perioder. Den första behandlar koralvariationen och fantasien under Prätorius, Scheidts och Steigleders tid (omkring 1610—1640), den andra är ägnad den nordtyska skolans blomstringstid 1640—70, och koralförspels utveckling under Tunders, Weckmanns, Scheidemanns, Buxtehudes, Vincent Lübecks m. fl. tid, och slutligen den tredje perioden 1670—1700 behandlar koralfugan och koralförspellet under partitans inflytande. (Pachelbel, m. fl.)

Genom orgelbyggeriets tekniska framåtskridande utvecklades den polyfona utformningen av koralförspellet. I Scheidts »*Tabulatura nova*» framhäves koralförspels melodier i cantus firmus med starkare stämmor än de på andra manualen spelade övriga kontrapunktiskt figurerade. I andra förspel åter framträder ej melodien, utan bildar blott en fri fantasi med stämföringen som grundprincip, eller ligger den gömd bland rika koloraturgångar i någon av de fyra stämmorna. Scheidt har påbörjat orgelkoralens utveckling, vilken når sin fulländning med J. S. Bach.

Prätorius använde i sitt för musikhistorien så betydande verk »*Syntagma musicum*», (1619) besiffrad bas, även kallad »*Fundament*», så att icke blott organisten utan även vem som helst som var förtrogen med de kontrapunktiska reglerna skulle kunna utföra koralerna på orgel.

Den nordtyska skolan strävar efter att ernå en rikare kolorering. Den börjar med Weckmann, Scheidemann och Tunder samt dennes efterträdare, Buxtehude. Under denna tid ersättes delvis koralvariationen av koralförspellet och fantasien. Själva kulmen nås med Pachelbel, (1653—1707). Hans koralkompositioner bestå förutom av den fyrstämmiga beledsagningen av själva koralen, även av för-

och mellanspel såsom variation-, fantasi-, tockat- och fugformer. Dessa konstformer äga ett synnerligen konstnärligt värde och ha ända till våra dagar bibehållits.

Verket är förutom denna i detalj utarbetade avhandling försedd med en notbilaga innehållande koralbearbetningar av nämnda mästare. De äro mycket intressanta såsom prov på denna tids orgelmusik. De flesta äro manualiter och utförbara även på mindre orgelverk. Boken kan rekommenderas till studium för alla som vilja förskaffa sig en djupare inblick i den gamla protestantiska orgelkoralen.

Gunhild Schedin.

För Orgel.

Heinrich Friedrich Enckhausen: 73 Choralvorspiel für Orgel. Verlag Nagel, Hannover.

Lätt utförbara, välgjorda och välklingande preludier. Karaktäristiska för sin tids — 1850-talet — kyrkomusikaliska stil. Bygga på koralmotiv.

J. Guy Ropartz: Au pied de l'Anteul 60 pièces pour Harmonium. Deux Chorals, transcrits pour Grand Orgue. Pierre de Bréville: Prélude et Fugue. Paris. Rouart, Lerolle et Co.

De båda franska tonsättarna höra till César Francks skola och deras här nämnda verk visa också tydligt deras stora beundran för, men också beroende av läromästaren. Bréville är nog den originellaste av de två. Hans Prélude et Fugue visar en intressant harmonisk och rytmisk gestaltungsformåga. Ropartz' små kompositioner för orgelharmonium utmärka sig för enkel, klar struktur och fängslande harmonik. Den magra originallitteraturen för harmonium har med denna samling fått en välbehörlig utökning och torde med behållning kunna studeras även av våra organister.

J. H.

Thorvald Aagaard. 25 Præludier til Gudstjenesten for Orgel uden Pedal eller Harmonium. A. B. Nordiska Musikförlaget, Stockholm. Pris kr. 2,50.

I sitt förord till preludiesamlingen med ovanstående titel skriver tonsättaren bl. a. följande: »Disse Indgangsspil er kun et forsøg paa at finde en Stil, som harmonerer med Gudstjenesten og nogenlunde falder sammen med de gamle Kirkemelodier, som nu igen mere og mere bliver Menighedens Ejendom.» Sedan man något tagit del av dessa preludier, finner man denna ingress alltför anspråkslös, på samma gång som man glädes över den ömhet om den kyrkliga stilen, som i detta orgelhäfte kommer till uttryck. Jag tvekar ej att säga, att dessa förspel utan vidare kunna räknas till de bästa jag gjort bekantskap med. De hava nästan genomgående en klar, läcker utformning och en luftighet i den kontrapunktiska gestaltningen, som angenämt överraskar. Både canons och fugerade insatser förekomma ymnigt, dock utan att tynga stilen eller spränga den behärskade formen. Själva melodibildningen anknyter lyckligt till äldre kyrkomusikaliska förebilder utan att dock på något sätt verka efterhärming. Preludierna äro visserligen — som framgår av titeln — skrivna för orgel utan pedal, men de låta sig med största fördel även utföras på större orglar och torde för många bli till hjälp och glädje vid gudstjänstspelet. Även som teoretiskt studiearbete kan detta häfte anbefallas: sämre förebilder kunna sannemligen uppställas.

Jacob Nyvall.

För blandad kör.

Ivar Widéen: Hymn på Gustav-Adolfsdagen. Ord av Paul Nilsson. 7 öre.

Svenska folket bereder sig att den 6 nov. fira 300-årsminnet av hjältekonungens död. Till de högtidligheter, som då

komma att äga rum över hela landet, har Hovpredikanten Paul Nilsson skrivit en högstämmd dikt, till vilken dir. Ivar Widéen satt musik. Ord och toner hava här ingått ett trofast förbund med varandra. Redan en första genomtagning låter anmälnaren ana, att dikta- ren såväl som tonsättaren vid avfattning- en av ord och toner gjort det i en lyck- lig stund av ingivelse. Det skulle ej för- undra honom, om denna hymn sloge igenom och vid återkommande minnes- fester komme att utgöra en omistlig del av musikprogrammet. Ej blott ett äkta patos, skönt klingande verser och ton- följder, utan ock en folklig ton i dikt- ning och melodi. Hymnen är dels satt för unison sång med ackompanjement av orgel eller piano, dels satt för blandad kör, i senare fallet säkerligen lämpad för större kör. Den är utgiven på Sv. Kyrkans Diakonistyrelses Bok- förlag i Stockholm och kostar 7 öre pr ex.

F. M. A—d.

Kyrkliga hymner utgivna av Sven- ska Kyrkans Diakonistyrelse.

Diakonistyrelsen fortsätter sin kyrkliga hymnserie med utgivandet av 16 äldre och nyare motetter. Utrymmet tillåter tyvärr ej ett utförligare omnämnande om var och en av dessa, vilka nästan alla kän- netecknas av den musikaliska kultur man här är van att finna. Jag tillåter mig först omnämna »Hjälp mig, Jesu, troget vand- ra» av Bach, en motett, som med sin gri- pande sköna melodi väl torde lämpa sig vid konfirmationer och andra högtider av mera »dämpad» karaktär. »Min själ tör- star efter Gud» av Lewandowsky, »Du kom till oss av himlen ned» av Josquin des Pres och »O hoppets dag, som klar- nar opp» av Prætorius kunna också an- befallas som gudstjänstshymer, kanske med en liten reservation för den först- nämndas mindre utpräglad kyrkliga stil.

Schuberts härliga passionsmotett »Hjälp mig, Jesu, korset bära» har ett omedel- bart fängslande musikaliskt uttryck, och »Man hörer fåglar sjunga» av Berthold Tours är en jublande sommarsång väl lämpad för Pingst och Midsommardagen. Ännu en passionshymn är att anteckna: »Hjälp mig, Kriste, du Guds Son» av Weisse i sättning av Schein, en av de mest renodlat kyrkliga tonsättningarna i dessa nyutgivna blad.

Av svenska motetter nämner jag först tre av Johan Lindegren: »Sörj för mig, o Fader kär», »Gud, välsigna dessa hjär- tan» (bröllophymn) och »Jorden, full av Herrens ära» — samtliga präglade av den lindegrenska vederhäftigheten — vidare två sånger av John Morén, »Låt denna dag, o Herre Gud» och »I denna ljuva sommartid», den sistnämnda en ljus, pas- toral stämning, en sacral idyll för barn- röster och orgel av skiraste musikaliska poesi. En enkel 3-stämmig kör »Hjorten häftigt längtar» av Preben Nodermann besitter ej någon högre grad av musikalisk originalitet, men har en lättflytande och naturlig melodi och en ovanlig jämnhet i stämföringen. Daniel Olsons »Den sig- nade dag» är redan förut känd för denna tidskrifts läsekrets — såsom musikbilaga — och behöver väl näppeligen vidare an- befallas. Den rena och luftiga skönhet, som vilar över denna körsats, gör den synnerligen väl skickad för en kyrklig morgongudstjänst. Återstår så endast Ivar Widéens båda motetter »Mig törstar, Gud!» och »O, hur sälla äro ej de from- ma». Att dessa komma att anmälas till sist innebär givetvis intet förringande. I synnerhet den senare av dessa sånger med sin prägel av gammal svensk psalm torde intaga en rangplats inom tonsättarens hela kyrkomusikaliska alstring. Att kun- na skriva så enkelt och samtidigt ernå en så gripande musikalisk verkan är endast få förunnat.

Jacob Nyvall.

Blandad kör och orkester.

Dietrich Buxtehude: Magnificat Anima Mea för femfästimmigen Chor, fünf Streichinstrumente, Generalbass. Bärenreiterausgabe 543. »Befiel dem Engel, dass er komm», *Kantate* för vierstimmigen Chor, zwei Violinen, Violone and Generalbass. Bärenreiterausgabe 541. *Cantate Domino Canticum Novum, Motette* för zwei Soprane, Bass und Orgel. Bärenreiterausgabe 542.

Det livaktiga Bärenreiter-Verlag har med utgivandet av dessa tre Buxtehudeverk givit den protestantiska körlitteraturen ett värdefullt tillskott. Buxtehude är ju hos oss framför allt känd genom sina orgelkompositioner, men att han även på körsångens område skapat verk, som väl kunna jämföras med liknande av Schütz och Bach, visa de senare årens Buxtehudeutgåvor. De här nämnda kompositionerna ha för oss svenskar ett alldeles särskilt intresse. Manuskripten finnas nämligen i Uppsala Universitetsbibliotek och är nu för första gången tillgängliga i tryck. Något Magnificat av Buxtehude är förut ej känt. Handskriften till det nu utgivna är osignerad, men utgivaren, Bruno Grusnick, känd för sina utomordentliga editioner av Lübeckermästarens arbeten, tillskriver honom utan tvekan detta verk. Man behöver också ej läsa så långt i partituret för att igenkänna mästarens karaktäristiska stil. Det är att hoppas, att våra kyrkokörer med glädje taga del av dessa tre körverk. De präglas alla av en enkelhet, renhet och samtidigt storhet, som omedelbart griper. Särskilt kan framhållas kantatens inledande rofyllda vespersättning, som utmynnar i ett jublande: »Vi lova Dig i evighet», och den utomordentliga motetten, där mästaren i enkla, innerliga tongångar jublar sitt »Cantate Domino canticum novum».

I. H.

För en röst och piano.

Ture Rangström: Fosterlandet. Pris 1: 50. A.-B. Nordiska Musikförlaget. Stockholm.

Det är många som förut tonsatt Axel Lundegårds utomordentligt vackra dikt. I Alice Tegnér's tonskrud har den blivit S. S. U. H:s förbundssång och som sådan sjungen och älskad av tusenden. Såsom unison menighetssång torde Rangström's musik få svårt att slå ut Alice Tegnér's mjuka, nästan för mjuka melodi. Tonsättaren har måhända icke heller avsett att skapa en »unison sång». Den rytmiska förändringen i tredje strofen vore i så fall opåkallad. Men bortsett härifrån skulle sången verkligen kunna bli en högst förträfflig folksång. Och för en röstbegåvad barytonist ligger sången särdeles tacksam. Den är fri från sentimentalt känslöppjunkt, den är manligt kärvt och manligt vek och äger både kraft och mildhet.

S. S.

För en röst, två violiner och orgel.

Johann Rosenmüller: Der 134. Psalm für Alt-solo (oder Mezzo, oder Bariton), zwei Violinen und Generalbass. Herausgegeben von Fred Hamel. Nagels Musik-Archiv N:o 81. Verlag Adolf Nagel, Hannover.

Ett intressant verk, som bör få användning vid musikandakterna. Den latinska texten och den krävande sångstämman böra icke avskräcka. Har man icke tillgång till lämplig solist, kan solostämman mycket väl utföras av en mindre unison kör. Och fråga är om icke en sådan anordning rent av vore att föredraga. Till den instrumentala besättningen kan ev. fogas en fagott eller en cello och generalbasstämman kan utföras på orgel eller piano eller ändå hellre på cembalo.

S. S.

Varia.

Luthers Lilla Katekes, i ljust av andra lutherord, utgiven av Johannes Ljunghoff. S. K. D., pris kr. 2:25—3:—.

Till undervisningens och den enskilda uppbyggelsens tjänst är denna bok sammanställd. Den vill förmedla »en djupare inblick i vad evangelisk tro innebär enligt Luther». Detta sker givetvis bäst med utgångspunkt från Luthers Lilla Katekes, kring vars fem huvudstycken andra ord av Luther gruppera sig.

Helt visst är det en stor fara förbunden med ett försök sådant som detta. Ett urval ur en författares skrifter kan ju icke ge en allsidig bild av hans författarskap, allra minst när författaren är så impulsiv och oberäknelig som Martin Luther. Även måste man betänka, att Luther alltid är på krigsstigen, alltid polemisk, vilket gör det ännu svårare att av spridda uttalanden söka få en klar bild av hans åskådning. Den bästa, lugnaste och minst polemiska av alla Luthers skrifter är väl just hans lilla katekes, och det förefaller mig som om den snarare behövde förklara Luthers övriga uttalanden än av dem förklaras.

Föreliggande arbete undgår inte urvallets faror. Det är inte rådligt att draga

för vittgående slutsatser av vad Luther för 400 år sedan sade om t. ex. dans och skådespel och idrott eller av hans skämtsamma ord om mässshakar och processioner. Det kan sättas ifråga om inte sådana uttalanden bort uteslutas ur en bok som även är avsedd som läsebok för ungdom. Mässshakar höra dock med till vår kyrkas ordning, och med den vill nog lektor Ljunghoff inte driva gäck. Luthers försvar för dansen har intet att säga vår tid. Det kan bara alltför lätt missförstås, vilket även gäller om andra uttalanden som i boken anföras. Om Luthers ord skola vara ett rättesnöre för tron, så får man inte taga allt vad han yttrat t. ex. i glada lag och i förtroliga brev som om det vore talat »ex cathedra».

För mognade kristna kan boken ha stort värde såsom »kyrkohistorisk urkund», särskilt om man låter Lilla Katekesens oförlikneliga satser belysa allt det andra.

Citatens riktighet har jag kunnat kontrollera endast då det gällt psalmer i vår svenska psalmbok. Därvid har jag antecknat, att nr 152, ur vilken en vers är anförd, sid. 120, är skriven av Johan Huss, icke av Luther, samt att 303:1, anförd sid. 30, är en latinsk antifoni från medeltiden.

D. Glimborg.

Lägre organistexamen sommaren 1932.

Lund: examinator J. Hedar, censorer: G. Aulén, S. Sjöberg och B. Anrep-Nordin.

Kalmar: examinator D. Becker, censorer: S. Sjöberg, H. Cederwall och A. V. Thornell.

Göteborg: examinator H. Asplöf, censorer: R. Janson, I. Widéen och B. Anrep-Nordin.

Linköping: examinator R. Darell, censorer: F. M. Allard, I. Widéen och H. Cederwall.

Uppsala: examinator H. Weman, censorer: G. Lizell, O. Olsson och H. Lindqvist.

Falun: examinator C. Rogberg, censorer: H. Berggren, A. Jobs och H. Lindqvist.

Härnösand: examinator K. Engquist, censorer: D. Rudin, E. Murgård och J. Hult.

Luleå: examinator G. Harlin, censorer: J. Hanson, S. Holmberg och A. Nordvall.